

La senyera de Rafael Patxot

Sant Feliu de Guíxols recupera la bandera que havia onejat a l'antic Observatori Astronòmic Català

La senyera, en procés de restauració, s'instal·larà a la sala de plens

El 14 de novembre de 1938, el president del Parlament de Catalunya, Josep Irla, va rebre una petició insòlita. El remitent era Rafael Patxot, un ciutadà originari de Sant Feliu de Guíxols amb una trajectòria ben remarcable, en bona part lligada a la indústria surera, el mecenatge cultural i la introducció de la meteorologia i l'astronomia al nostre país.

Rafael Patxot va intentar recuperar la senyera tant abans com després de la guerra

Rafael Patxot va trametre la carta en un moment extremadament convuls, amb la Guerra Civil a les acaballes. Poques setmanes enrere, les forces republicanes havien jugat la seva darrera basa a la batalla de l'Ebre, però la derrota havia estat inapel·lable. L'endemà que l'empresari guixolenc enviés la carta, les tropes republicanes creuaven el riu en sentit invers cap a Flix i, a quarts de cinc de la matinada, volaven el pont de ferro. A partir d'aleshores, les possibilitats del bàndol republicà es van reduir a enllaçar el conflicte civil amb la conflagració mundial que s'albirava clarament a l'horitzó. De fet, la carta havia estat tramesa des de "l'expatriació voluntària", tal com Rafael Patxot anomenava el seu exili forçat a Suïssa tot fugint de la persecució anarquista primer i de l'ocupació franquista després.

Patxot va traslladar a Josep Irla una petició aparentment senzilla, però carregada de simbolisme: volia recuperar la senyera que havia onejat al capdamunt de tot de l'observatori de meteorologia; una bandera que, segons recordava ell mateix, ja havia intentat aconseguir a través de Francesc Maspons i Anglès. Patxot reclamava la senyera per tal que li fes "companyia en el dossier del meu despatx ací, on tinc feina per estona, esperant que el nostre poble retorni a Catalunya, de la qual tan fàcilment s'oblida per a seguir l'engany foraster, en el qual es deixa endogalar". El desig de rebre la senyera era tan intens que Patxot puntualitzava que no li importava l'estat en què es trobés: "No hi fa res que la trobem esquinçada, envieu-me-la tal com sia; perquè igualment conec les fetes de la bèstia humana." És evident, doncs, que més enllà de l'objecte, Patxot el valorava com un element simbòlic, com un lligam amb el país que havia hagut de deixar enrere.

La senyera i l'edifici en el qual havia onejat havien tingut una història convulsa. El 1896, Rafael Patxot va decidir encabir-hi l'Observatori Astronòmic Català i va situar-hi la senyera al capdamunt. El projecte de la casa actual, d'estil noucentista, havia estat elaborat per l'arquitecte Albert Joan el 1917; però, ja des d'alguns anys abans, l'immoble havia estat ocupat per la família Patxot. El 1900, durant una manifestació obrera, la casa havia estat assaltada i, segons la premsa de l'època, no va quedar-ne cap vidre sencer. Fou a partir d'aquell episodi que Rafael Patxot i la seva dona van decidir vendre la fàbrica i instal·lar-se a Barcelona. El 1936, arran de la revolució anarquista, la casa va ser ocupada pel comitè de guerra local i tots els mobles van ser venuts. Va ser alguns mesos després, quan la revolució ja s'havia esmorteït i els ànims s'havien apaivagat, quan Rafael Patxot es va decidir a reclamar la senyera.

I va ser aleshores quan va recórrer a Irla. Molt probablement, a banda del seu càrrec com a president de la màxima institució del país, Patxot es va adreçar a Irla per dues circumstàncies més: en primer lloc, per la seva procedència guixolenc. Ambdós eren fills de la població del Baix Empordà, tot i que amb una trajectòria

diversa, molt més abocada a la ciència en el primer cas i a la política en el segon. El segon motiu era igualment remarcable. Patxot havia fugit del país el 1936, tot simulant una detenció. Un dels artífexs de l'operació va ser el conseller de Cultura, Ventura Gassol. En aquells moments, Irla ocupava la subsecretaria del departament. És molt probable, doncs, que Josep Irla també jugués un paper destacat en la fugida de la família Patxot. En tot cas, la petició a Josep Irla no va donar resultat.

Amb la victòria franquista, Patxot va reprendre les gestions per recuperar la casa i la senyera. En el primer cas, va haver de fer front a un llarg contenciós amb les autoritats franquistes. Tal com recull a les seves memòries, l'excusa que va donar-li el governador era tan inaudita com reveladora de la prepotència amb què actuaven les noves autoritats: "Si pertenece a un rojo, se le confiscará, y si es de un blanco, deberá sentirse orgulloso de que nosotros se la ocupemos." En realitat, quan parlava de "nosotros", el governador es referia a la seva pròpia família. Primerament, la casa va ser ocupada per les tropes vencedores; però, alguns anys després, el governador va utilitzar-la com a residència d'estiu. Amb aquest inquilí, el procés de recuperació no va ser gens senzill. L'historiador Joaquim M. Puigvert explica una anècdota ben reveladora de la complexitat d'un litigi en què l'arquitecte Josep Danés exercia d'apoderat. En una ocasió, el governador va citar-lo al seu despatx oficial i va dir-li: "Si usted sigue con su idea de echarnos, yo le puedo meter unos días en la cárcel." Malgrat tot, l'arquitecte olotí no es va arronsar i va replicar sense gaires manies: "Usía hará lo que crea conveniente." Tres dies després, rebia les claus a Barcelona. Finalment, doncs, Rafael Patxot havia aconseguit recuperar la casa i, molt probablement, també la senyera. Des del 1938 fins aquell moment, Patxot havia instal·lat una rèplica de la senyera per al seu despatx de Friburg.

Fa pocs mesos, les dues senyeres (la nova i la vella) van ser cedides a l'Institut d'Estudis Catalans, la institució que Patxot va contribuir a finançar durant la dictadura de Primo de Rivera. Va ser a partir d'una exposició itinerant dedicada a "Rafael Patxot, mecenes, científic..., l'home" (organitzada amb motiu del 50è aniversari de la seva mort) que l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols va tenir coneixement del destí de les dues senyeres i va establir contacte amb la família. I va ser aleshores, també, quan es van airejar del tot els ressentiments dels descendents de Rafael Patxot amb la ciutat.

L'empresari i mecenes finalitzava la seva carta recordant els "mals tractes guixolencs". Patxot no només havia hagut d'emprendre el camí de l'exili, sinó que havia observat, impotent, com totes les seves propietats eren confiscades pel comitè de guerra, mentre que els mobles i paraments de la casa eren subhastats per obtenir diners; una confiscació que es va mantenir durant l'Ajuntament franquista. Rafael Patxot tenia, doncs, prou motius per sentir-se molest amb la seva ciutat. En els darrers mesos, l'Ajuntament del Baix Empordà ha establert contactes amb la seva néta i ha intentat refer els ponts trencats. El 28 de gener passat, el ple municipal va prendre dos acords inèdits: d'una banda, "reconèixer públicament els greuges infligits al Sr. Rafael Patxot i Jubert per l'Ajuntament franquista"; i, de l'altra, "fer la reparació moral dels greuges patits en un període històric trist i dolorós per a tots els defensors de la democràcia i les llibertats dels catalans".

Actualment, la senyera de Rafael Patxot es troba en procés de restauració en un taller a Vilanova del Vallès. En els propers dies està previst el seu retorn a Sant Feliu de Guíxols; però, en aquesta ocasió, no onejarà al capdamunt de la casa que duu el nom del seu antic propietari, sinó que s'instal·larà a la sala de plens de l'ajuntament. La recuperació de la senyera de Rafael Patxot esdevé, doncs, un símbol de la rehabilitació d'un ganxó i un català il·lustre; i, al mateix temps, permet tancar un episodi obscur del nostre passat.

Publicat a:

-El Punt Avui. Comarques Gironines 07-06-2016 Pàgina 32

-El Punt Avui. Barcelona 07-06-2016 Pàgina 14

-El Punt Avui. Camp i Ebre 07-06-2016 Pàgina 14

-El Punt Avui. Lleida 07-06-2016 Pàgina 14

-El Punt Avui. Maresme 07-06-2016 Pàgina 14

-El Punt Avui. Catalunya Central 07-06-2016 Pàgina 14

Font del document:

http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/3-politica/17-politica/974378-la-senyera-de-rafael-patxot.html?cca=1&piwik_campaign=rss&piwik_kwd=nacional&utm_source=rss&utm_medium=nacional&utm_campaign=rss&f=El+Punt+Avui